

door horen wij het kermen van de vrouwen, die dit hele vreselijke schouwspel duidelijk kunnen zien. Terwijl de laatste mannen nog uit de trein worden geslagen, trekt de trein alweer op onder het voortdurend geschreeuw van de vrouwen, die hun mannen moeten achterlaten.¹

Soms moest het uitstappen in Kosel zo snel geschieden dat zoons niet eens de mogelijkheid hadden, van hun ouders, mannen van hun vrouwen afscheid te nemen. Twee broers moesten zich onmiddellijk met hun groep

‘met vijven opstellen. Na telling bleek dat het aantal uitgestapte mannen ongeveer driehonderd bedroeg. Toen de trein goed en wel uit het gezicht verdwenen was, kregen de Moffen het in hun kop om met ons gymnastiek te doen, hetgeen uit de volgende oefening bestond. Op commando moesten we met tussenpozen van ongeveer 1 seconde steeds een hele benenbuiging maken en dan weer opstaan. Toen we dit een half uur volgehouden hadden, mochten we even uitblazen. Er waren er natuurlijk bij, hoofdzakelijk onder de ouderen, die de oefeningen niet naar wens van de Moffen uitvoerden en dezen werden op een vreselijke manier geslagen en mishandeld, door ze steeds met de kolf van het geweer te stompen. Het was een verschrikkelijk schouwspel en we kregen het erg benauwd en begonnen er aan te twijfelen, of we dit zouden kunnen volhouden en ooit weer eens van dit Moffepak bevrijd zouden worden. De oefeningen werden weer voortgezet en we zouden beslist allemaal lam geslagen zijn, als er niet drie vrachtauto's voor ons stopten. Er werd bevel gegeven de bagage op te nemen, en in groepen van honderd man op te stellen. Degenen die geen bagage hadden, moesten een doodgeslagene voor hun rekening nemen en zo werden we op de vrachtwagens gepropt.’²

Aldus de eerste ervaringen van hen die tot ‘de Kosel-groep’ behoord hebben.

De Kosel-groep

In de herfst van 1940, toen Duitsland al een tekort had aan arbeidskrachten, was men er in Opper-Silezië toe overgegaan, werkloze mannelijke Joden, soms ook Joodse meisjes, op te roepen voor werk waarbij zij in werkkampen geconcentreerd werden. In elk van die kampen werd een *Judenältester* aangesteld die 3 *Rm* per dag ontving, de overige Joden kregen 2 *Rm*. Lagen die werkkampen dicht bij Joodse ghetto's, dan mochten de Joden de nacht ook

¹ C. Rood: ‘Herinneringen’, p. 42-43. ² ‘Verslag van mededelingen van R. Leefma’ (5 febr. 1947), p. 6-7 (GC).